

**THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN
DEVELOPING FORENSIC METHODS TO COMBAT CRIMES
RELATED TO EXTREMISM AMONG YOUNG PEOPLE**

Karimov Abdumalik Abdumutal o'g'li

Independent researcher

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17900206>

ARTICLE INFO

Received: 04th December 2025

Accepted: 10th December 2025

Online: 11th December 2025

KEYWORDS

*Terrorism, extremism, society,
security.*

ABSTRACT

*This article reflects the concepts of extremism and
issues of liability in law.*

**ЁШЛАР ОРАСИДА ЭКСТРЕМИЗМ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАРГА
ҚАРШИ КУРАШНИНГ КРИМИНАЛИСТИК УСУЛЛАРИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ БЎЙИЧА ҲОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР
ТАЖРИБАСИ**

Каримов Абдумалик Абдумутал ўғли

Мустақил тадқиқотчи

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17900206>

ARTICLE INFO

Received: 04th December 2025

Accepted: 10th December 2025

Online: 11th December 2025

KEYWORDS

*Терроризм, экстремизм,
жамият, хавфсизлик.*

ABSTRACT

*Мазкур мақолада экстремизм тушунчалари ва
қонунчиликдаги жавобгарлик масалалари акс
этган.*

Мамлакатимизда тинчлик ва фаровонликни таъминлаш, иқтисодий барқарорлик ва аҳоли турмуш тарзини хавфсиз муҳитини яратиш давлатнинг ҳуқуқий ва ижтимоий соҳадаги долзарб ҳамда устувор йўналишларидан саналади.

Давлатимиз раҳбари Ш.М.Мирзиёев “Аҳолининг турмуш тарзи яхшиланиши билан ички туризмни кафолатланган хавфсизлик тизимини таъминлаш, бугунги кунда дунёнинг турли минтақаларида кузатилаётган низо ва беқарор вазиятлар соҳа ривожига салбий таъсир кўрсатади” дея таъкидлайди.

Дарҳақиқат, мамлакатимизда тинчлик ва хавфсиз шароитни таъминланиши бевосита аҳолининг ижтимоий-иқтисодий барқарорлигига ҳам ижобий таъсир ўтказди. Шу боис, экстремизмга оид аксарият тадқиқот ишларида хориж тажрибаси таҳлил қилиниб, хавфсиз муҳит юқорида даражада таъминланган давлатларнинг бу борадаги тажрибасини тадқиқ этилган.

Экстремизм билан боғлиқ жиноятларни тарқалганлик нуқтаи назаридан нафақат давлатлар миқёсида балки халқаро миқёсида унга қарши курашиш,

давлатларнинг бу борадаги жиноий-ҳуқуқий сиёсатида аниқ меъёрларни белгилаш бўйича халқаро ҳужжатларда ҳам алоҳида бандлар акс этган.

Бундай халқаро даражада конвенсияларнинг қабул қилиниши “экстремизм”, “радикализм” ва “терроризм” тушунчаларини ижтимоий хавфлиликни намоён этади, сабаби экстремистик ғоялар жамиятнинг тартибсизликларига сабаб бўлиши мумкин.

Хорижий мамлакатларда жамоат тартибини сақлаш бир қанча ҳуқуқий ҳужжатлар билан таъминланади. Мисол учун, **Францияда** Жиноят кодексига тўлдириш сифатида алоҳида қонун ҳужжати билан назарда тутилган бўлса, **Англияда** суд одатлари (статут) экстремизмнинг асосий жиноий ҳуқуқий асоси ҳисобланади. **АҚШда** экстремистик фаолият жиноятининг айна ҳаракатлари бўйича Штатларнинг қонуности ҳужжатлари асосида тақиқланган. **Германияда** жамоат тартибини издан чиқарувчи фаолият сифатида маъмурий жавобгарлик назарда тутилган бўлса, **Голландия, Тайланд, Испания** ва **Швесия** каби давлатларда ҳуқуқ оилаларига мос равишда нафақат жиноят қонунчилиги ёки кодекслари балки, бу борада ҳуқуқ одатларига асосланган бошқа қонун ҳужжатлари билан белгилаб қўйилган.

Шунингдек, экстремистик билан боғлиқ жиноий жавобгарлик назарда тутилган миллий жиноят қонунчилигимизга ўхшаш нормалар МДҲга аъзо давлатларнинг қонунчилигида ҳам қайд этилган. Жумладан, **Туркменистон, Арманистон, Украина, ва Молдова** каби давлатларда экстремизмнинг аниқ маъмурий ва жиноий жавобгарлик турлари кодексларда алоҳида белгилаб қўйилган. Бироқ фарқли жиҳати сифатида миллий қонунчилигимизда белгилангани каби фақатгина диний экстремизм жиноий таъқибга олинмаган, яъни бунда экстремизмнинг ҳар қандай тури (этник, сиёсий, диний) учун жавобгарлик бир хил аҳамият касб этади.

Аксарият хорижий мамлакатларда таҳлил этилаётган жиноят турларидан “диний экстремизм” дея белгиланмаган бўлиб, бунда “жамоат тартибини бузувчи хатти-ҳаракатлар”, “экстремистик фаолият”, “экстремизм”, “радикализм” ва шу каби бошқа номлар билан жиноят ёки ҳуқуқбузарликлар қайд этилган.

Тадқиқот ишининг биринчи бобида диний экстремизм бу – экстремистик фаолиятнинг бир туридан бири эканлигини таҳлил қилган эдик.

Шу боис, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига фақатгина диний экстремизмни ўзига жиноий-ҳуқуқий тақиқланиши тушунарсиз, ваҳоланки сиёсий ёки этник экстремизм хавфи ҳам диний экстремизм хавфидан кам эмас. Бизнингча Жиноят кодексига этник ёки сиёсий экстремизм сифатида алоҳида-алоҳида қайдлар амалиётчиларни чалғитиши мумкинлигини инобатга олган ҳолда, умумий нуқтаи назардан экстремистик фаолият сифатида ёки экстремистик ташкилотлар сифатида қайдларни қайта шакллантириш лозим.

Россия Федерациясининг Жиноят кодексининг 280, 282.1-282.4-моддаларида ҳам ушбу фаолият айнан диний экстремистик фаолият сифатида кўрсатилмаган яъни ҳар бир моддада экстремистик фаолият сифатида барча турдаги фаолиятни ўзида қамраб олади.

Бундан ташқари МДХга аъзо кўплаб давлатлар хусусан, Қозоғистон Республикаси, Қирғизистон Республикаси, Беларус, Арманистон ёки Озарбайжон Республикаларида ҳам экстремистик фаолиятнинг айна қайсидир тури учун жавобгарлик алоҳида кўрсатилмаган.

Шунингдек экстремизмни молиялаштириш билан боғлиқ хорижий мамлакатларнинг илғор тажрибаси таҳлил қилинганида Россия Федерацияси, Беларус, Қозоғистон, Франция ва бошқа давлатларда мазкур тоифадаги қилмишлар учун жиноий жавобгарлик белгиланган.

Шу билан бирга халқаро қонун ҳужжатлари ва хорижий давлатларнинг қонун ҳужжатларида экстремизмнинг ҳуқуқий таърифи турлича келтирилганлигини кузатиш мумкин.

Шанхай ҳамкорлик ташкилотига аъзо давлатлар томонидан қабул қилинган “Терроризм, сепаратизм ва экстремизмга қарши курашиш тўғрисида”ги Шанхай конвенциясининг 1-моддасида “экстремизм” – “ҳокимиятни зўрлик билан эгаллаш ёки ушлаб туриш, давлатнинг конституциявий тузумини зўрлик билан ўзгартириш, шунингдек жамоат хавфсизлигига зўрлик билан тажовуз қилиш, шу жумладан ноқонуний қуролли тузилмалар мақсадида юқорида кўрсатилган ташкилот ёки уларда иштирок этиш ҳамда Томонлар миллий қонунчилигига мувофиқ жиноий тартибда тақиб қилинадиган бирор бир қилмиш” дея таърифланган.

Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги: экстремизм - ижтимоий хулқ-атворнинг ҳуқуқий ва (ёки) бошқа умумий қабул қилинган нормалари ва қоидаларини рад этиш натижасида амалга ошириладиган конституциявий тузум асослари ва давлат хавфсизлигига тажовуз қилиш, шунингдек инсон ва фуқаронинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини бузиш.

Америка Қўшма Штатлари қонунчилигига кўра, АҚШ Федерал тергов бюроси томонидан “зўравонлик экстремизм – сиёсий, мафкуравий, диний, ижтимоий ёки иқтисодий мақсадларга эришиш учун зўравонлик ҳаракатини рағбатлантириш, маъқуллаш, оқлаш ёки қўллаб-қувватлаш” дея таъриф берилган. Шунингдек, USAID томонидан “зўравон экстремистик фаолият – ижтимоий, иқтисодий ёки сиёсий мақсадларга эришишга кўмаклашиш учун ғоявий ёки ҳаракатли зўравонликни тарғиб қилиш, иштирок этиш, тайёрлаш ёки қўллаб-қувватлашнинг бошқа шакли”;

Бирлашган Қироллик (Буюк Британия ва Шимолий Ирландия): экстремизм – асосий қадриятларга (баёнот ва ҳаракатларга), шу жумладан демократия, қонун устуворлиги, шахс эркинлиги ҳамда турли дин ва эътиқодларга нисбатан ўзаро ҳурмат ва бағрикенглик қадриятларига қарши туриш, шунингдек, Қуролли Кучларни ўлдиришга чақириқ;

Канада қонунчилигига кўра, зўравон экстремизм – асосан ўта сиёсий, диний ёки мафкуравий қарашларга асосланган ҳолда содир этилган жиноятлардир. Радикал қарашлар бу хавф эмас, балки улар фақат зўравонлик ҳаракатларга ўтиши билан миллий хавфсизликка таҳдидга айланади;

Австралия қонунчилигига кўра, зўравон экстремизм - мафқуравий, диний ёки сиёсий мақсадларга эришиш учун зўравонликни қўллаб-қувватловчи ёки ишлатадиган одамларнинг эътиқодлари ва ҳаракатларидир. Бунга, терроризм ва сиёсий сабабларга кўра ва жамоавий зўравонликнинг бошқа шакллари киради. Зўравон экстремизмнинг барча шакллари тинч йўл билан эмас, балки қўрқув ва қўрқитиш орқали ўзгаришларга интилади. Агар бирор шахс ёки гуруҳ қўрқув, террор ва зўравонликни мафқуравий, сиёсий ёки ижтимоий ўзгаришларга эришиш учун асосли деб ҳисобласа ва шунга мувофиқ ҳаракат қилса, бу зўравон экстремизмдир.

Норвегия қонунчилигига кўра, зўравон экстремизм – бу сиёсий, мафқуравий ёки диний мақсадларга эришиш учун зўравонликдан фодаланишни истовчи шахслар ёки гуруҳларнинг фаолияти, дея таърифланган.

Швеция миллий қонунчилигида, зўравон экстремист – нафақат зўравонлик ишлатишга имкон берадиган, балки ҳар қандай мақсадни илгари суриш учун мафқуравий зўравонликни қўллаб-қувватлайдиган ёки фойдаланадиган хатти-ҳаракатларни бир неча бор намоиш этган шахс, дея таърифланган.

Германия қонунчилигида, “экстремизм” тушунчасининг таърифи мавжуд эмас, экстремистик қарашлар учун фуқаролар жавобгарликка тортилмайди. Фақат зўравонликни қўллаш, неофашистик тарғиботни ўз ичига олган материалларни тарқатиш ва моддий зарар етказиш каби аниқ ҳаракатлар жиноят ҳисобланади. Шунингдек, ушбу ҳаракатлар экстремистик ҳаракатлар ҳисобланади.

Швецияда Жиноят кодексига мувофиқ, «оммавий диний хизмат ёки бошқа оммавий диний байрам, тўй, дафн маросими ёки шунга ўхшаш маросим, суд мажлиси ёки бошқа давлат ёки маҳаллий вазифаларни муҳокама қилиш, ўқитиш ёки маъруза тинглаш учун оммавий йиғилишга ҳалақит бериш» учун жиноий жавобгарлик белгиланган.

Юқоридагилардан маълум бўладигани, хорижда қилмишни экстремистик фаолият сифатида баҳолаш учун ушбу қилмиш оммага зарарли ва зўравонлик хусусиятини ўзида акс этиши кифоя ҳисобланади.

Бунда ташқари ижтимоий тармоқларда содир этилаётган турли хилдаги экстремистик мазмундаги материаллар нафақат аниқ бир шахснинг балки маълум бир жамиятнинг қатлами ёки ушбу тармоқдаги оммага нисбатан ҳам содир этилиш ҳолатлари кузатилади. Бу борада тадқиқот ишимизнинг 1-бобида кибермаконда содир этилиши мумкин бўлган экстремизм жиноятларини таҳлил этган эдик.

2007-йилда АҚШда дунёга машҳур бўлган MySpace, Facebook, Bebo, YouTube сингари ижтимоий тармоқларда зўравон экстремизмга қарши кураш тадбирларига доирасида шундай пропагандани амалга оширувчи каналларни блоклаш кампанияларни ташкил этилган.

Россия Федерациясининг Жиноят кодексининг 280, 282.1-282.4-моддаларида экстремизм учун жавобгарлик назарда тутилган бўлиб, бунда унинг барча турларини қамраб олади.

Россия Федерациясида экстремизм ва терроризмга қарши курашишнинг ўзгачароқ, бироз кескинроқ усуллари пакети ёки давлат дастури ишлаб чиқилган

ва амалиётга жорий этилган бўлиб, уни “Яровая пакети” деб номлашган. Дастурнинг бундай номланишига унинг ғоявий асосчиси мамлакат парламенти Госдума депутати Ирина Яровая номи берилганлиги бўлиб ҳисобланади.

Яровая пакети (шунингдек, Яровая қонуни) тузатишлар пакетининг норасмий номи, унинг бир қисми барча рус фойдаланувчиларининг ёзишмаларини, телефон қўнғироқларини ва чиқувчи трафигини сақлашни, шунингдек, махсус хизматларнинг талабига биноан ушбу маълумотларни тақдим этишни талаб қилади.

Мазкур пакетга асосан Россия Федерациясининг бир қанча қонунларига, шу жумладан Жиноят кодексига тегишли ўзгартириш ва қўшимчалар киритилган. Хусусан, Жиноят кодексига янги жиноят турлари “террорчилик, қуролли исён ва бошқа террорчилик жиноятларини тайёрлаш тўғрисида хабар бермаслик”, “интернетда терроризмни оқлаш” - ижтимоий тармоқлардаги ёзувлар оммавий ахборот воситаларидаги нашрларга тенглаштирилди ва халқаро терроризм актини содир этиш ёки таҳдид қилиш — Россия фуқаролари хорижий терактда жароҳат олган ҳолларда жиноят сифатида белгилаб қўйилди.

Экстремизмга қарши курашдаги мазкур давлат чораси шунингдек уяли алоқа компаниялари ва интернет хизмат кўрсатувчи компанияларга ҳам бир қанча мажбуриятларни қўйди.

Хусусан, 2018-йил июл ойидан бошлаб уяли алоқа операторлари ва Интернет-компаниялар барча фойдаланувчи Интернет-трафигини шу жумладан мессенжерлар, ижтимоий тармоқлар ва электрон почта хабарлари, қўнғироқларнинг аудио ёзувларини 6 ойгача сақлашлари шарт бўлади. Шунингдек, қонун билан ушбу компанияларга 3 йил давомида метадата фойдаланувчи файллар (кимга ва қачон қўнғироқ қилгани ёки юборганлиги тўғрисидаги маълумотлар)ни сақлашни талаб қилади. Мазкур маълумотларни ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари сўрови бўйича олишлари мумкин ҳисобланади. Ушбу давлат дастури жуда кенг қамровли назорат тадбирларини ўз ичига олиб, бунда ёшлар орасида экстремистик фаолиятни олдини олишда бир қанча чекловларни киритилди. Жумладан, диний мазмундаги даъватлар, чақириқлар ва бошқа ҳар қандай материалларни фақатгина давлат рўйхатидан ўтган диний ташкилотлар ва шахслар томонидан амалга оширилишига руҳсат берилди, қолган барча шахслар ёки гуруҳларга бундай маълумотларни ишлаб чиқиш ёки тарқатиш тақиқланди.

Бундан ташқари мамлакат почтаси ва барча хусусий етказиб бериш хизмати компанияларига тақиқланган буюмлар (қурол, пул, гиёхвандлик воситалари ва бошқ)ни текшириш мажбурияти юкланди.

Россия Федерацияси Жамоатчилик палатаси томонидан ИД (Ислом давлати) террорчилик ташкилотининг ёлловчиларига қарши кураш мақсадида, 2015-йил 1-августда “Ишонч телефони” (“Горячая линия”) ташкил этилган. Фуқаролар ўзларига, фарзандларига, қариндошлари ва танишларига нисбатан ёки улар яшайдиган ҳудудда “Ислом давлати” эмиссарлари томонидан амалга оширилаётган ёллаш ҳаракатлари тўғрисида маълумот бериши, шунингдек, ушбу

мурожаатни электрон тарзда (www.oprf.ru) юбориши мумкин. Масалан, “Ишонч телефони”га Павел Караулов томонидан қўнғироқ қилиниб, унинг 19 ёшли қизи Варвара Караулова “Ислом давлати” террорчилик ташкилотига қўшилмоқчилиги тўғрисидаги маълумот натижасида у Туркия ва Сурия чегарасида қўлга олинди, Россияга қайтарилган. РФ Жамоатчилик палатасининг “Ишонч телефони”га қуйидаги ҳолатларда қўнғироқ қилиш тавсия қилинади: 1) шахсни деструктив диний ташкилотлар (секталар) сафига ёллаш ҳаракатлари тўғрисида; 2) экстремистик ташкилотларга ёллаш ҳаракатлари тўғрисида; 3) экстремизм ва терроризм билан боғлиқ жиноятлар тўғрисида; 4) миллий ёки диний белгиларига кўра дискриминатсия ҳолатлари тўғрисида; 5) инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг бузилиши тўғрисида. Бундан ташқари, экспертларнинг таъкидлашича, ДЕТ таъсирига тушган шахс қўлга олинганда, уни қамоққа жўнатишдан кўра, малакали руҳшунос орқали уни ҳаётга қайтариш жамият учун фойдалироқдир. Хусусан, ҳозирги кунда РФда етакчи руҳшунос-таҳлилчилар томонидан интернет сайтлари орқали ДЕТ таъсирини камайтириш мақсадида онлайн тарзда тест саволлари ишлаб чиқилган бўлиб, мазкур тестдаги 20-30 тадан иборат саволларга жавоб бериш орқали инсоннинг тарғибот таъсирига тушиб қолиш эҳтимолининг даражасини аниқлаб, руҳий жиҳатдан ёрдамга муҳтож шахсларга онлайн тарзда (қандай қилиб ДЕТ таъсирига тушиб қолмаслик, интернетда алданиб қолмаслик ҳақида) маслаҳатлар берилмоқда.

Европа Иттифоқига аъзо давлатларнинг аксариятида экстремизмни молиялаштириш учун жиноий жавобгарлик назарда тутилган бўлса, **Янги Зеландия** давлати биринчилардан бўлиб, экстремизмни молиялаштириш учун жиноий жавобгарлик белгилаган.

Бундан ташқари **Жанубий Корея** ва **Франция** давлатларида ҳам экстремизмни молиялаштириш учун жавобгарлик чоралари кучайтирилмоқда.

Жамиятда кибермакон каби тушунчалар пайдо бўлиши билан ундаги омманинг ҳам маънавий ҳам жисмоний хавфсизлигини таъминлаш долзарб саналади. Шу боис, ривожланган давлатлар каби миллий қонунчилигимизда ҳам виртуал майдонда содир этилувчи жиноятлари учун жавобгарлик белгиланиши ижтимоий зарурат саналади. Зеро ижтимоий муносабатларни тартибга солиш ва қонунчилик билан тўлдирилиш лозим бўлган бўшлиқларни тўлдириб бориш лозим.

Бир қанча давлатларда (АҚШ, Европа Иттифоқига аъзо давлатлар, БАА ва бошқаларда) асосан ёшларни экстремистик ташкилотлар ёки уларнинг фаолиятига жалб қилганлик ҳолатлари кузатилганлиги сабабли ўқувчиларни ваҳшийлик ва шавқатсизлигини олдини олиш бўйича услубий кўрсатмалар бериб ўтилади. Шу билан бирга ишни асосан полицияга ота-оналар томонидан ёлланган хусусий детективлар томонидан аниқланган фактлар ва ҳужжатлар ёрдамида қўзғатилиши мумкинлиги эътиборга сазовор жиҳат ҳисобланади. Бунда ишни тергов қилишда ота-оналар иштироки ва асосан вояга етмаганлар ёки ўсмирлар психолгиясига таъсирни камайтириш учун биринчи навбатда – ушбу жиноятдан жабрланган шахсни ҳимояга олиш чораларини кўришни, кейинги навбатда – бутун

тергов жараёнини келгусида шу каби ҳолатлар такрорланмаслиги учун оммага ошкор қилишни белгилашган. Ушбу тажриба айрим жиҳатларига кўра мамлакатимизга имплементатсия қилишни рад этади. Хусусан, Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси 146-моддасига мувофиқ, юртимизда хусусий детективлик ва шунга ўхшаш изқуварлик турлари тақиқланган ва ушбу фаолият фақатгина давлат органлари томонидан амалга оширилиши қайд этилган. Чунончи, “Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жиноятчиликка қарши кураш бўйича тезкор-қидирув, тергов ва бошқа махсус вазифаларни мустақил равишда бажарувчи хусусий ташкилотлар, жамоат бирлашмалари ва уларнинг бўлинмаларини тузиш ҳамда уларнинг фаолият кўрсатиши тақиқланади”. Бироқ тергов жараёни ва жиноятнинг салбий оқибатлари борасида ахборотларни оммага маълум қилиб бориш ушбу турдаги жиноятларни профилактикасида самарали ҳисобланади.

Буюк Британияда ушбу турдаги жиноятларни тергов қилиш билан боғлиқ илғор технологиялар ёрдамидан фаол фойдаланилади. Сабаби ушбу турдаги жиноятлар субъекти сифатида ёшлар (ўсмирлар) жалб этилиш ҳоллари кўплаб учрагани боис, тергов қилишда энг муҳим бўлган сўроқ қилиш тергов ҳаракати **ёлгон детектори** ёрдамида амалга оширилади. Ушбу сўроқ қилиш услуги жуда самарали бўлиб, миллий қонунчилигимизда экстремистик мазмундаги материалларни тарқатиш мақсадини кўзлаб сақлаганлик ҳолатларини фойш этишда қўл келади, шунингдек жиноят содир этган ўсмирнинг бу жарёндаги психофизиологик жиҳатлари иш бўйича ҳаққоний кўрсатмалар олинишида муҳим восита сифатида хизмат қилади. Айниқса полиция томонидан судга қадар босқичда ва суд босқичида сўроқнинг ушбу тури кенг қамровли фойдаланилади. Бироқ бу жараёнларда детекторнинг натижаларида олинган ва унинг бирор кўрсаткичи судда қўшимча далилларсиз инобатга олинмайди.

АҚШ ва Европа Иттифоқига аъзо мамлакатларнинг аксариятида **овозли имзо** каби экспертиза тадқиқот усулларидан фойдаланиши ҳам эътиборга сазовор.

Хусусан, бунда мамлакатда истиқомат қилаётган барча шахсларни овозлари ва уларнинг товушларидаги ўзига ҳосликлар базаси шакллантириб борилмоқда. Аксарият ҳолларда экстремистик мазмундаги тарғибот тадбирларини очиқ-ошкора равишда ижтимоий тармоқлар орқали амалга оширилиши ҳолатлари, шахсни таниб олиш имконини бермайдиган турли хилдаги ниқобланган ҳолда, шунингдек кўча юришлари, тинч намойишлар номи остида жиноятчи шахслар юзларида ниқоб кийган ҳолда оммавий ёки ирқий камситиш тарзида амалга оширилишини инобатга олган ҳолда бунда уларнинг ёзиб олинган видеолари ёки кузатув камераларига овозли ёзувларидан унумли фойдаланиш кўзда тутилади. Шу билан бирга фотография, микрофотография ва янги авлод баллистик экспертизалари ушбу турдаги жиноятларни фош этишда қўлланиб келинмоқда.

Хулоса ыилиб айтганда аксарият хорижий мамлакатларда таҳлил этилаётган жиноят турларидан “диний экстремизм” дея белгиланмаган бўлиб, умумий экстремизм учун жавобгарлик белгиланган. Диний экстремизм– экстремистик фаолиятнинг бир тури эканлиги боис, Ўзбекистон Республикаси Жиноят

кодексида этник ёки сиёсий экстремизм сифатида алоҳида-алоҳида қайдлар амалиётчиларни чалғитиши мумкинлигини инобатга олган ҳолда, умумий нуқтаи назардан экстремистик фаолият сифатида ёки экстремистик ташкилотлар сифатида қайдларни қайта шакллантириш лозим.

Хорижий мамлакатларнинг жиноятларни хусусан экстремизм билан боғлиқ жиноятларни тергов қилишда қўллаётган методикаси ва криминалистик усуллари бевосита замонавий ва илғор технологиядан фойдаланишни назарда тутди ва шунга кўра миллий тергов методикасидан фарқланади. Кўздан кечириш давомида мутахассиснинг иштироки билан айнан яширин маълумотларни аниқлашнинг дастурий таъминоти орқали амалга оширилиши албатта мавхум ҳолатда содир этилган жиноят ишларини тергов қилишда жуда қўл келади.

References:

1. Терроризм ва экстремизмга қарши кураш: жаҳон тажрибалари ва маҳаллий ёндашув 4 бет Ўзбекистон Республикасининг жиноят, жиноят-поцессуал маъмурий қонунчилигини замонавий талаблари билан уйғунлаштириш: 30 йиллик амалий тажриба ва ривожланиш истиқболлари мавзусидаги халқаро онлайн илмий амалий конференция 2025 йил 4 апрел 193-196 А.К.Закурлаев,
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармони «Ўзбекистон — 2030» стратегиясини 2023 йилда сифатли ва ўз вақтида амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» 11.09.2023 йилдаги ПФ-158-сон [хтгпс://lex.uz/doss/6600413](http://lex.uz/doss/6600413)
3. Экстремизм ва Терроризи билан боғлиқ жиноятларга қарши курашнинг ҳудудий методикаси МГ ХТИ .Илмий амалий тавсиялар амалий қўлланма 1156 А.К.Закурлаев
4. Экстремизм ва терроризмга қарши кураш масалалари жамиятдаги тинчлик хотиржамликни таъминлаш гаровидир Received: 17th January 2023 Accepted: 27th January 2023 Online: 28th January 2023 <https://doi.org/10.5281/zenodo.7578709> 190-194 А.Закурлаев
5. Международная конвенция о борьбе с бомбовым терроризмом Принята резолюцией 52/164 Генеральной Ассамблеи от 16 декабря 1997 года https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/bombing.shtml
6. Международная конвенция о борьбе с финансированием терроризма от 09.12.1999 года https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/bombing.shtml
7. Международная конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации от 07.03.1996 г. Справочная правовая система «Гарант» Уголовный кодекс Франции. -СПб., 2002. - С. 369- 370.
8. Никифоров Б. С., Решетников Ф.М. Современное американское уголовное право. М.,1990; Уголовное право буржуазных стран. Общая часть/ Под ред. А.Н. Игнатова и И.Д. Козочкина. М., 1990. С.325.
9. Уголовный кодекс Швеции / Научные редакторы Н.Ф. Кузнецова и С.С. Беляев. Перевод С.С. Беляева. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001.
10. Гулко А. Уголовно-правовая охрана общественного порядка в зарубежных странах // Мировой судья. 2007. № 10. С. 28–32.

11. Голованова Н.А. Уголовное право Англии: учеб. пособие для бакалавриата и магистратуры / М.: Издательство Юрайт, 2017. — 10 с. — Серия: Бакалавр и магистр. Модул
12. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/
13. Уголовный кодекс Франции. -СПб., 2002. - С. 369- 370.
14. “Терроризм, сепаратизм ва экстремизмга қарши курашиш тўғ‘рисида”ги Шанхай конвенцияси. 2001 йил июн. // <https://lex.uz/docs/2066680>
15. Моделный закон “О противодействии экстремизму”. Принят на тридцат втором пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств – участников СНГ (постановление № 32-9 от 14 мая 2009 года)
16. USAID Policy. The Development response to violent extremism and insurgency. Putting principles into practice. September 2011. –P. – 2. // https://2012-2017.usaid.gov/sites/default/files/documents/1870/VEI_Policy_Final.pdf
17. The Secretary of State for the Home Department of the UK. Counter-Extremism Strategy. October 2015. – P. – 10. // <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/>
18. Public Safety Canada. Assessing the Risk of Violent Extremists. Research summary. Vol. 14 No.5. September 2009 // <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/ssng-xtrms/index-en.aspx>
19. Parliament of Australia. Australian Government measures to counter violent extremism: a quick guide. 10 February 2015 // <https://www.aph.gov.au/>
20. Norwegian Ministry of Justice and Public Security. Action plan against Radicalisation and Violent Extremism. 2014 // <https://www.regjeringen.no/contentassets/>
21. Swedish Government communication. Sweden Action plan to safeguard democracy against violence - promoting extremism. Skr. 2011/12:44 // <https://www.academia.edu/>
22. Беджанова Т.Е. Противодействие экстремизму в Германии: законодательное регулирование и взаимодействие органов власти // Научно-образовательный журнал «Юридический вестник Дагестанского государственного университета» – Д., 2012. – № 4. – С. 45.
23. Арямов А.А., Пономаренко В.С. Уголовно-правовая защита чести и достоинства: новые горизонты?// Сборник научных трудов кафедры уголовного права. Вып. 4: М.: РАН, 2014. – С.240
24. Belsey B. Cyberbullying: An Emerging Threat to the «Always On» Generation // http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf (дата обращения: 20.10.2021).
25. Зинцова А. С. Влияние кибербуллинга на личност подростка [Электронный ресурс]. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer31/350.pdf> (дата обращения: 27.03.14).
26. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/

27. Методические рекомендации о размещении на информационных стендах, официальных интернет-сайтах и других информационных ресурсах общеобразовательных организаций и органов, осуществляющих управление в сфере образования, информации о безопасном поведении и использовании сети Интернет: Псмо Минобрнауки от 14.05.2018 № 08-1184 // http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_298618/.
28. Bullying Investigation // <https://www.private-investigator-info.org/bullying-investigation.html> <https://www.private-investigator-info.org/>
29. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси // <https://lex.uz/docs/6445145>
30. Criminal investigation // britannica // <https://www.britannica.com/topic/criminal-investigation>
31. criminal investigation // <https://www.britannica.com/topic/arrest>